

ОСОБЛИВОСТІ ОФОРМЛЕННЯ ТА ЗБЕРІГАННЯ ДОКУМЕНТАЦІЇ ПРО НАУКОВО-ЕКСПОЗИЦІЙНУ ДІЯЛЬНІСТЬ

Музей є багатoproфільною культурною інституцією, діяльність якої забезпечується чисельною документацією. У той же час, статус деяких видів документації, що сприяє організації науково-експозиційної діяльності музею і яка очікується для тривалого, у т. ч. архівного зберігання, не формалізований. Зокрема, експозицію супроводжує тематико-експозиційний план (далі – ТЕП). За визначенням музеєзнавства – це документ, який фіксує зміст експозиції. Хоча ТЕП розглядають таким, що містить вичерпний опис експозиції [1, 8], фахова література одночасно каже, що він лише сприяє організації науково-експозиційної роботи, тому не обов'язковий для підготовки і зберігання. Таким чином, наявне непорозуміння між значенням ТЕП та його фактичним статусом. З іншої сторони, за наявності концепції, ТЕП розглядають лише як інструкцію, схему для монтажу експозиції з науковим та технічним змістом, яку можна оформити постфактум, адже творчий задум відомий членам робочої групи.

Саме на охарактеризованому тлі виникає принципова складність – коли має бути підготовлений ТЕП. До, чи після відкриття експозиції. За логікою музейного проектування затвердження ТЕП має відбутися до початку монтажу експозиції. Разом із тим, затверджений, хоча б і після т. зв. «викладки» музейних предметів, але до остаточного монтування, ТЕП стає формальним бар'єром, що унеможливить творчий маневр куратора (експозиціонера) і художника (дизайнера). У свою чергу, очікування затвердження ТЕП до початку монтажу експозиції дезорганізує роботу в цілому. Процес стає залежним від графіку засідань Науково-методичної ради музею. Саме затвердження буде формальним, залежним від суб'єктивних чинників кроком. Без презентації викладених експонатів у відкритих вітринах колегам або комп'ютерної візуалізації зображень, запропоноване у ТЕП розташування експонатів залишиться малозрозумілим майже усім, окрім авторів концепції

експозиції. На нашу думку ТЕП має бути підготовлений у найкоротший строк до відкриття експозиції, презентований для дискусії відповідальним за прийняття рішень колегам під час «сигнальної екскурсії при відкритих вітринах», а потім відкоригований перед остаточним монтажем із метою фіксації та збереження нового музейного знання.

Разом із тим, у теорії та на практиці не має й однозначності щодо самого процесу підготовки і відповідальних за ТЕП. Процес визначають і як технологічний етап організації експозиції, і як наукове проектування, а ТЕП надбанням музею [7; 8; 10, с. 1 – 5]. Назване веде до «конфлікту» розуміння музейниками ТЕП як наукової роботи, а не фіксації її результатів. Маємо акцентувати, що ТЕП не є авторським науковим текстом, рукописом та не підпадає під критерії наукової роботи. Звернемо увагу і на те, що творчий пошук музейників та не бажання лише копіювати експозиційні задуми попередніх років, навіть, у межах одного відділу, ведуть до того, що ТЕП минулих років розглядають як умовний довідник з теми або колекційний опис. До того ж відсутні типова форма та Положення (Інструкція) про ТЕП, затвержені як Міністерством культури України, так, за нашими спостереженнями, і багатьма музеями (форма допоміжного облікового документу). Це знижує статус ТЕП та цінність витрачених на його підготовку інтелектуальних та часових ресурсів.

Загалом зміст ТЕП зрозумілий теоретично, оформлення – довільне, а зберігання – не організоване. З однієї сторони можливе нехтування етапу роботи, що вимагає зосередженості, точності та акумулювання музейником значної інформації про процес підготовки експозиції. З іншої сторони – механічна фіксація інформації про фондово-експозиційну роботу втілюється в барвистий у оформленні, завантажений інформацією текст. Зазначимо і про думку, що ТЕП має «наукову форму», а топографічний або т. зв. «повітринний» опис експозиції – ні. Але, саме топографічний опис є тим документом, що за «Інструкцією з організації обліку музейних предметів» є не тільки більш вагомим, а єдиним з двох, що має визначений статус. Це – допоміжний обліковий документ, що містить оперативну інформацію про предмет та безпосереднє місце його зберігання (назва музейного

проекту та предмету, вид експозиції: постійна або тимчасова, місцезнаходження: зал, вітрина тощо).

Маємо погодитися, що під час підготовки «пакету» документів до нової експозиції ТЕП і топографічний опис є взаємопов'язаними. Топографічний опис є звуженим ТЕП і, навпаки, ТЕП – це розширення обов'язкового виду музейної документації, з наданням йому особливих функцій. В результаті, вважаємо, що створення ТЕП – це один з стандартизованих етапів науково-експозиційної діяльності, що виконується одночасно із підготовкою топографічного опису, експлікацій, анотацій та оформленням обов'язкової фондово-облікової документації. Інформація може зводитися в єдиний документ і не науковим співробітником музею. В результаті особа, що складає ТЕП, узагальнює інформацію, що вже накопичена та структурована. Такого музейного співробітника варто називати «укладачем», а не «автором».

Спроби стандартизації ТЕП актуальні для музейної діяльності [4, 5, 7, 9 – 10]. З цього процесу виключається загальновідома, хоча б і авторські трактована інформація (анотації, коментарі). Варто брати до уваги, що якщо інвентарний номер музейного предмету не змінний, то його атрибуція, отже експлікація, змінюється залежно від знань про колекцію. Необхідна домовленість про іменування музейних предметів в ТЕП, топографічному описі та актах видачі (приймання) музейних предметів для експонування – як у книгах надходжень або так, як після додаткової атрибуції або (ре)атрибуції [2, с. 67 – 70; 3, с. 144 – 148]. Наприклад, під час експонування раритетів обрядів і повсякдення єврейської громади України 19 – 1-ї трет. 20 ст. сучасний експозиціонер аж ні як не буде вказувати у ТЕП замість трьох бсамімів Мт–927, Мт–947 та Мт–2319, які були піддані (ре)атрибуції у 2016 – 2017 рр., їхню первинну атрибуцію 1950-х рр. з книг надходжень: «Сільничка», «Моцехранительница», «Скринька». Хоча саме в цьому вбачаємо певну колізію. За логікою у акт видачі музейного предмету та іншу музейну документацію, окрім інвентарного номеру предмету, має бути внесено його назву (атрибуцію) так, як вона зафіксована у книзі надходжень. Однак, експозиціонер формуючи експлікацію часто не лише «форматує» цю назву, а й піддає експонат додатковій атрибуції і,

навіть, (ре)атрибуції. В результаті укладач ТЕП вносить у документ нову інформацію про назву музейного предмету і лише інвентарний номер залишається не змінним.

Важливе, отже, подекуди проблемне усвідомлення обсягу інформації корисної для експозиції – кількість колонок таблиці ТЕП, наявність різної довідкової інформації, анотацій до розділів експозиції тощо. Саме це визначаємо відмінністю ТЕП від топографічного опису, що визначає його інформативність, змістовність та актуальність. На користь ТЕП говорить і те, що в нього включають інформацію про т. зв. «артефакти», особливо, у музейних інсталяціях. І хоча поняття артефакт не описане вітчизняними музеєзнавцями, його часто застосовують до предметів музейного значення, що експонуються без прийняття на тимчасовий облік. За спостереженнями у ТЕП про них зазначають: «Архів відділу». За відсутності стандарту, кожна оформлена форма ТЕП може містити будь-яку кількість пунктів, що коливаються залежно від цінності музейних предметів, думки експозиціонера.

Зазначимо, що спосіб зберігання ТЕП, на відміну від топографічного опису, не визначений. Його встановлюють зважаючи на ресурси, у т.ч. наявність архіву – структурного підрозділу музею. Саме у архівному підрозділі державного музею, як і після передачі справ ліквідованого музею у державний архів, для зберігання ТЕП встановлюється строк «від 10 років» до «Постійно» (пункт 190 Наказу Міністерства юстиції України №2433/5 від 18.11.2013 р.). Однак, частіше ТЕП передають у наукову частину музею або залишають у неформальному архіві відділу, які не мають номенклатури справ. Строк зберігання ТЕП поза архівом не встановлений. У той же час, топографічний опис обов'язково подають у сектор обліку відділу фондів із фіксацією дати надходження. Робимо висновок, що зміст поняття сучасного музеєзнавства про ТЕП має бути більш різноплановим у контексті того, що це обов'язковий вид музейної документації, форму, звітність, строк і спосіб, у т. ч. архівного зберігання, якого затверджує, у першу чергу, сам музей із метою повноцінного збереження і відновлення музейного знання у майбутньому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Все про створення шкільного музею [Електронний ресурс] <http://verolubovka.wixsite.com/museum/blank-9>

2. Куцаєва Т. О. «Додаткова атрибуція» і «реатрибуція» музейних предметів // IV Міжн. наук.-практ. конф. «Історико-культурна спадщина: проблеми збереження і популяризації» (Львів, 21-22.04). – Л., 2017.
3. Куцаєва Т. О. Визначення термінів «додаткова атрибуція» і «(ре)атрибуція» щодо музейних предметів // Міжнар. наук.-практ. конф. «Музеї та реставрація у контексті збереження культурної спадщини: актуальні виклики сучасності» (Київ, 6-7.06.2017). – К.: Вид. О. Філюка, 2017.
4. Нормативні та методичні матеріали з музейної справи [Електронний ресурс] <http://octkeum.narod.ru/museum/metods.htm>
5. Організація музейної справи в закладі освіти [Електронний ресурс] http://geografica.net.ua/publ/galuzi_geografiji/kraeznavstvo_i_turizm/shkilnij_kraeznavc_hij_muzej_ch_2/63-1-0-820
6. Основи музеєзнавства, маркетингу та рекламно-інформаційної діяльності музеїв // В. Великочого та ін. – І.-Фр.: Плай. – 2005. – 64 с.
7. Оформлення і монтаж експозиції [Електронний ресурс] http://studopedia.com.ua/1_281996_oformlennya-i-montazh-ekspozitsii.html
8. Рутинський М. Й. Стецюк О. В. Музеєзнавство. – К.: Знання, 2008. – 428 с.
9. Прокопчук В. С. Шкільне краєзнавство. – К., 2010. – 240 с.
10. Пушкар Н. Наукова і охоронна документація експозиції // Науково-фондова робота в музеї. Метод. рекомендації. – Луцьк, 2010. – 41 с.

Тамара Куцаєва, Лариса Дідора

(Київ)

**ВИКОРИСТАННЯ РЕСУРСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ МУЗЕЮ ПІД ЧАС
МУЗЕЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ: НА ПРИКЛАДІ ПРОЕКТУ «ВІДКРИТА БІБЛІОТЕКА НМІУ»
У 2017 – 2018 РР.**

Метою пропонованої розвідки є аналіз результативності використання ресурсів наукової бібліотеки музею під час музейної комунікації, хоча за своїм статусом і призначенням музейна бібліотека не доступна широкому колу читачів з місцевої громади.

Постановка проблеми. Музейна бібліотека в Україні, як структурний підрозділ музею, обслуговує інформаційні запити та запити на підбір тематичної літератури, в основному, наукових співробітників та екскурсоводів своєї установи. За нашими спостереженнями практика роботи у читальному залі музейної бібліотеки